

Smurtas ekrane

Ką vaikai žiūri?

Šiais laikais per televiziją yra rodoma daugiau smurto negu bet kada anksčiau. Nuo to nukenčia vaikai, nors tai ir nėra tiksliai moksliskai įrodyta, bet visi pastebime, kad smarkiai padaugėjo smurtaujančių vaikų. Smurtas pasiekia mūsų vaikus ne tik per televizija, bet ir kino teatruose, internete ar video kasetėse. Kai toks platus smurto vaizdavimo pasirinkimas, darosi sunku kontroliuoti, ką žiuri mūsų vaikai.

Ar smurtas ekrane yra pavojingas?

Klausimas, ar smurtas ekrane yra pavojingas, jau seniai keliamas. Nustatyta, kad vaikus smurtas ekrane paveikia dvejopai:

- Vaikai ima kopijuoti tai, kas daroma ekrane ir galvoja, kad smurtas - tai kasdienis juos supantis reiškinys;
- kiti ima bijoti juos supančio pasaulio, kai pamato, kiek smurto juos supa;

Smurtas, matytas vaikystėje, gali atsilipti ir po daugelio metų, kai vaikas jau atrodo ir bus pamišęs tai ką matė, bet daug dalykų užsifiksuoja sąmonėje.

Ką mano tėvai?

Susirūpinimas auga tarp jaunų tėvų, kuriems svarbus jų vaikų vystymasis ir smurto ekrane įtaka. Štai ką mano keletas tėvų:

"Per daug smurto supa mus." "Man nepatinka smurtas ekrane, bet mano vaikui tai tikrai nekenkia." "Negalima kaltinti televizijos, kad ji rodo tai, kas dedasi pasaulyje..."

"Televizija nedaro tokios didelės įtakos kaip tėvai..."

Šie tėvų pasisakymai parodo, kad tėvai rūpinasi savo vaikais, bet nenumano kokią žalą gali padaryti per televiziją rodomas smurtas.

Taigi, kokią neigiamą įtaką daro ekrane matomas žiaurumas? Ką mes galime padaryti?

Maži vaikai tiki, kad viskas televizijos ekrane yra "iš tikrųjų".

Norint suprasti, kaip televizija bei video įtakoja vaiko gyvenimą, mes pirmiausia turime pažinti mažojo vaiko pasaulį. Vaikai iki šešerių metų, pvz., nesugeba atskirti fantazijos nuo realybės. Jie tiki, kad tai, kas vyksta televizijos ekrane yra "iš tikrųjų", tikra.

Tokio amžiaus vaikai nemato aiškios ribos tarp to, kas vyksta ekrane ir kambaryje, kuriame jie sėdi. Jie jaučiasi tarsi patys dalyvautu veiksmu.

Nesuvokia turinio

Mažesniems vaikams TV laidos – tai eile epizodų, neturinčių jokio turinio. Taip pat vaikams sunkiai suprantamos užsienio satelitinės laidos dėl greito tempo bei nepažįstamos kalbos.

Suvokia tai, kas jiems pažįstama

Maži vaikai pirmiausia pradeda suvokti tai, ką jie jau pažysta. Jie tapatina save su kitais vaikais bei tais, kurie yra maži ir silpni, pvz., mažais gyvūneliais. Jie taip pat lengvai tiki, kad tai, kas vyksta ekrane, įvyks ir su jais.

Pradeda pažinti

Tik nuo ketverių metų vaikas pradeda suvokti, kad tai, kas vyksta TV ekrane, yra "taip tyčia".

Nuo šešerių metų

Nuo šešerių metų amžiaus vaikas *pradeda gebėti padrikas scenas* jungti į vientisą veiksma filmą, o taip pat žymiai pagerėja sugebėjimas skirti fantazija nuo realybės. Tačiau tik *nuo dvylikos metų jie gali daryti savo išvadas* ir įvairiais niuansais atspindėti tai, kas vyksta ekrane.

Kas baugina?

Labai sunku iš anksto numatyti, ko mažas vaikas gali išsigąsti. Kartais užtenka pamatyti, kaip mažas kačiukas ieško savo mamos arba kaip pykstasi suaugusieji. Dažniausiai tai tokie dalykai, į kuriuos suaugusieji nekreipia dėmesio.

Stiprus garsas

Vaizdas stambiu planu, stiprus garsai ir netgi grasinanti balso intonacija taip pat gali išgąsdinti mažus vaikus. Minėtieji dalykai - tai neatskiriama dalis programose, kurios susijusios su žiaurumu ir netgi žinių laidose, kai kalbama apie karus bei įvykusias nelaimes.

Žiaurumas

Daug vaikų bei paauglių niekaip nesugeba įveikti išgąščio, patirto žiūrint žiaurias laidas per televiziją bei video. Tai sužinojome, atlikę apklausą paauglių tarpe. Vaikams reikalinga suaugusių pagalba, kad įveikti šiuos sunkumus.

Ką sako vaikai?

"Mano mažasis brolis ėmė spardyti sienas, kai pamatė kovinį filmą apie kinkboksą, o jam tik šešeri..."

"Žmones nebūtinai turi taip elgtis, kaip rodoma per televizorių..."

Ką jūs galite padaryti?

Paklauskite draugų, kokias laidas ar filmus jie leidžia žiūrėti savo vaikams, ir kartu patarkite jiems, jei jie dar nesusidūrė su šia problema, nes jų vaikas dar per mažas.

Prisiminkite, kad smurto scenos išlieka vaiko pasąmonėje. Tai gali atsiliepti jo elgesiui net po daugelio metų.

Jei samdote auklę, tai būtinai jai išaiškinkite, ką jūs leidžiate žiūrėti vaikui, o ko ne.

Jei norite vaiką po truputį pratinti prie to, kas dedasi pasaulyje, galite jam leisti būti kartu su jumis, kai rodomas koks nelabai vaikiškas filmas. Jei jam bus per baisu, tai jis paprasčiausiai užsidengs akis arba paprašys, kad išjungtumėte televizorių.

Kokią įtaką vaikui daro matytos smurto scenos?

Televizija vaidina didžiulį vaidmenį vaiko gyvenime. Tai, kaip jie reaguos į smurtą, daugiausia priklauso nuo jų subrendimo ir amžiaus.

Pabandysime apžvelgti, kaip smurtas įtakoja skirtingo amžiaus vaikus.

Jaunesni nei 5 metų...

Turi pomėgį žiūrėti jų mėgiamų herojų laidų kartojimus ar net prašo tėvų tai įrašyti.

Pradedą naudotis distancinio valdymo pulteliu, todėl gali persijungti kanalus. Mėgsta kopijuoti ir daryti taip, kaip daroma ekrane.

Ką daryti?

Stenkitės būti su savo vaiku, kai jis žiuri televizorių. Jei pastebėsite, kad vaikas persijungė kitą kanalą ar išsigando to, kas buvo rodoma, prieikite ir išjunkite. Stebėkite, ar vaiko elgesys nepakito, gal jis jau prisižiūrėjo kokių nors jam netinkamų scenų.

6 - 9 metų amžiaus...

Jie jau gerai supranta tai, kas vyksta, nors jiems dar tebėra sunku suprasti ribas tarp tikrovės ir kūrybos.

Ką daryti?

Pakalbėkite su savo vaiku ir pabandykite jam paaiškinti apie skirtumus tarp tikro gyvenimo ir jo matytų filmų bei laidų.

10-16 metų amžiaus...

Supranta skirtumą tarp realybės ir išgalvotų dalykų. Visiškai supranta ir jau gali atsakyti už savo elgesį. Labai didelis potraukis sugerti į save požiūrį, kad galima išspręsti kumščiais.

Ką daryti?

Tokio amžiaus vaikai jau beveik susiformavę, todėl dar galite bandyti pakeisti jų žiūrėjimo įpročius, bet vargu ar bepavyks. Todėl reikia vaikų televizijos žiūrėjimo įpročius formuoti nuo pat mažens.

Apsispręskite, kas yra tinkama vaikui...

Nėra jokių nustatytų normų, kurios padėtų tėvams apsispręsti. Tai priklauso nuo laikmečio bei nuo tėvų. Per pastaruosius metus labai pasikeitė tėvų požiūris į smurtą ekrane. Jie pasidarė labiau tolerantiški šiam reiškiniui. Štai keletas patarimų, padėsiančių nuspręsti:

Televizija

- dauguma vaikams tinkamų laidų yra rodoma dieną ar anksti vakare, todėl venkite, kad vaikas žiūrėtų televizorių vėlai.
- parinkite programą (daugelis televizijos laidų yra agresyvios ir su smurto bei žiaurumo elementais. Parinkite vaikui tai, ką jis gali žiūrėti, ir nelaikykite televizoriaus pastoviai įjungto! Atkreipkite dėmesį, ką mažieji vaikai žiūri, kai vyresnieji vaikai būna namuose. Ne trylikametis turi spręsti, ką turi žiūrėti šešiametis);
- žiūrėkite televizorių kartu (kad televizoriaus žiūrėjimas sudarytų vaikui teigiamą įspūdį, geriausia, kad jis žiūrėtų kartu su suaugusiais, su kuriais jis jaučiasi saugus);
- išreiškite savo požiūrį į žiaurumą (jūs esate svarbiausias asmuo savo vaiko gyvenime, ir jūsų asmeninis požiūris daro didžiausią įtaką. Neigiamai reaguokite į žiaurumą per televizorių bei video. Parodykite, kad jūs nepritariate smurtui bei žiaurumui!);
- kalbėkite apie tai, kas yra žiauru, (paprašykite vaiko papasakoti apie tai, kas yra baisu. Padėkite jam užduodami klausimus). Kalbėjimas atvirai apie tokius dalykus sumažina įtampą. Žaidimo keliu išreikšdamas savo įspūdžius iš žiaurios laidos, vaikas taip pat įveikia savo baimę;
- nenutraukite žaidimo (jei jūsų vaikas žaidžia, nepertraukite žaidimo tam, kad žiūrėti televizorių! Per daug žiūrint televizorių, vagiamas laikas nuo kitos veiklos, kuri labai svarbi vaiko vystymuisi).

Filmai ir video juostos

Kartais pavyksta rasti kasečių ir filmų, kuriuose nurodoma jų kategorija, bet dažniausiai tai tenka padaryti tėvams.

Filmų ir laidų klasifikacija

Lietuvoje naudojamos šios kategorijos: T; N-7; N-14; S.

Visada atkreipkite dėmesį, ar per laidą atsiranda kurie nors iš šių simbolių.

Ką daryti?

Saugokite savo vaikus nuo netinkamų laidų. Nebūtina akiai remtis klasifikacija, juk Jus galite geriau nuspręsti dėl savo vaiko. Jei nesate tikri dėl video juostos, kurią žada žiūrėti Jūsų vaikas, pirma peržiūrėkite ją patys.

Atsižvelkite į laidose minimus pastebėjimus:

-silpnų nervų žiūrovams patariame perjungti kanalą. Jei norite pažiūrėti ką nors skirta tik suaugusiems, tai žiūrėkite, kai šalia nėra vaikų, o paskui nepalikite ko nors netinkamo vaikui matomose vietose.

Internetas ir kompiuteriniai žaidimai.

Šie dalykai tapo lengvai pasiekiami kiekvienam bet kokio amžiaus vaikui. Nors šie dalykai gali būti gera mokomoji priemonė, ji gali ir pakenkti vaikui, nes labai daug žaidimų turi smurto elementų, o internete pilna piešinių ir nuotraukų su smurtinėmis scenomis. Nors imama klasifikuoti žaidimus pagal amžių, o interneto puslapiams peržiūrėti yra kuriamos apsaugančios programos, tačiau neįmanoma visko kontroliuoti, todėl geriausia yra nustatyti žaidimo ir naudojimosi internetu taisykles.

Ką galite padaryti?

Prižiūrėkite vaikus, kai jie naudojami internetu ar žaidžia kompiuterinius žaidimus. Sudarykite savo vertinimo sistemą žaidimams. Padėkite vaikui išsirinkti žaidimus, kuriuose nėra smurtinių scenų. Paaiškinkite vaikui, kodėl kai kurie žaidimai yra jam netinkami. Pabandykite vaikams įteigti, kad geriau žaisti žaidimus, kuriuose reikia ką nors spręsti ar mąstyti.

Gidas į teisingą televizoriaus žiūrėjimą

Keli patarimai, kaip vaikams įteigti teisingo žiūrėjimo taisykles:

1. Vaikai dažnai kopijuoja suaugusius. Rodykite jiems tik gerą pavyzdį. Jei norite pasižiūrėti ką nors, skirtą tik suaugusiems, pasistenkite kad vaikai jau miegotų ar jų nebūtų šalia.
2. Kalbėkite apie rodomas laidas. Padėkite vaikams suprasti, kad visai nebūtina elgtis taip, kaip elgiasi žmonės ekrane, kad tai nenusako tikrosios žmogaus prigimties. Paklauskite vaikų nuomonės apie matytas laidas, sužinokite kokią įtaką tai daro jiems.
3. Klausykite savo vaikų. Nenuleiskite juokais, jei Jūsų vaikas išsigando to, ką pamatė ekrane. Paguoskite ir paaiškinkite, kad visi tokio amžiaus vaikai išsigąsta tokioje pačioje situacijoje.
4. Venkite žinių laidų žiūrėjimo kartu su vaikais.
5. Per žinias dažnai rodomi kadrai gali išgąsdinti vaiką.
6. Jei abejojate dėl laidos tinkamumo, išjunkite televizorių.
7. Neleiskite ekranui užvaldyti vaikus, pasiūlykite kitų pramogų.

8. Paskatinkite kitas veiklos rūšis. Visi tėvai nori, kad jų vaikai būtų sveiki ir pritampantys visuomenėje. Skatinkite savo vaikus užsiimti kuo nors kitu, ne tik sėdėjimu priešais televizorių. Juk nenorite, kad vaikas jam iškilusius sunkumus išspręstų tik kumščių pagalba.

9. Mokykite vaikus atsakomybės. Nusakykite vaikams taisykles apie televizoriaus žiūrėjimą namuose. Paaiškinkite jiems, kad yra laidų, kurias gali žiūrėti vaikai, bet yra ir tokių, kurios skirtos tik suaugusiems.

10. Televizorius vaiko kambaryje? Apklausos rodo, kad dauguma vaikų turi televizorius savo kambariuose. Jei leidžiate vaikui turėti televizorių savo kambaryje, tai nustatykite taisykles, ką galima žiūrėti ir ko negalima.

11. Imkitės priemonių. Darykite viską, ką tik galite, kad apsaugotumėte savo vaiką nuo smurto ekrane. Nuolatiniai skambučiai arba laiškai privers susimąstyti tuos, kurie rodo filmus ir laidas neatsižvelgdami į jaunuosius žiūrovus.

©Parengė:

T.Ramanauskienė

Kretingos psichikos sveikatos centras